

Oahppoofelaš

– Tulevaisuudessa töitä saamelaisten kotiseutualueelta

Saamelaisalueen koulutuskeskus
Sámi oahpahusguovddáš
Sámi máttáhtáskuvdáš
Sáá'mvuod' ikooU'jemkkoškos
PL 50, 99870 Inari, 040 723 7309, www.sogakk.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Aluehallintovirasto

Oahppoofelaš – Tulevaisuudessa töitä saamelaisten kotiseutualueella

Tämä vihko on laadittu Oahppoofelaš-hankkeen selvityksen pohjalta ja se tarjoaa nuorille tietoa tämän hetkisistä ja tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksista saamelaisten kotiseutualueella.

http://www.samediggi.fi/nuorat/index.php?option=com_content&view=article&id=154&Itemid=50&lang=fi

Lapin aluehallintovirasto on myöntänyt avustusta Oahppoofelaš -projektille Hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toimeenpanoon suunnatuista varoista. Lisäksi projektia on rahoitettu Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämästä Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston toiminta-avustuksesta. Kuvat projektin käyttöön antoi Saamelaisalueen koulutuskeskus.

Selvityksen tekemisestä vastasi Laura Olsén ja vihon graafisen ilmeen on suunnitellut Terhi Tuovinen.

© Saamelaiskäräjät, Nuorisoneuvosto
Painettu: Tunturi-Lapin Kirjapaino

Sisällysluettelo

Hyvä nuori	4
Työllisyystilanteesta ja mahdollisuuksista työllistyä saamelaisten kotiseutualueella	5
Sosiaali- ja terveydenhuollon alat	6 - 7
Kasvatus- ja opetusalat	8 - 9
Matkailuala	10 - 11
Saamelaisorganisaatiot	12
Porotalous	13
Käsityöala	14
Kalastus	15
Etätyö	16
Lähteet	17 - 19

Hyvä nuori,

Tämä Oahppoofelaš-vihko on suunnattu sinulle hyvä nuori, jolla on edessäsi tulevaisuuden uraan liittyviä valintoja. Vihko on laadittu Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston Oahppoofelaš-hankkeessa toteutetun selvityksen pohjalta, ja sen tarkoituksena on esitellä aloja, joille voisit mahdollisesti työllistyä nyt ja tulevaisuudessa Suomen saamelaisten kotiseutualueella. Tulevaisuuden ennustaminen on mahdotonta, mutta tiettyjä indikaattoreita tarkastelemalla, internetissä kerätyn webropol-kyselyn vastausten perusteella ja tehtyjen haastatteluiden pohjalta näyttäisi siltä, että ainakin tässä vihossa esiteltyjen alojen työllistymisnäkymät vaikuttavat hyvältä tulevaisuudessa.

Selvityksen yhteydessä sähköinen kyselylomake lähetettiin yli 457 vastaajalle, joiden tiedot kerättiin pääasiassa Suomen yritysrekisterin tietoja apuna käyttäen. Lisäksi tietoja kerättiin Saamelaisalueen kuntien nettisivuilta ja tietoa avoimesta kyselystä levitettiin myös Saamelaiskäräjien nettisivuilla sekä YLE Sápmín nettisivulla. Kyselyyn saatiin 73 vastausta, joiden pohjalta osa tämän vihon analyysistä on toteutettu. Sähköisen kyselyn lisäksi selvityksen tiimoilta haastateltiin yhteensä 21 eri työnantajaa tai oman alansa ammattilaista kaikkien Saamelaisalueen kuntien, eli Inarin, Enontekiön, Utsjoen sekä Sodankylän kunnan alueilla. Selvityksen tuloksena syntyi tämä vihko, josta on toivottavasti hyötyä sinulle tulevaisuuden uravalintoja miettiessäsi.

Ystävällisin terveisin,

Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto

Työllisyystilanteesta ja mahdollisuuksista työllistyä saamelaisten kotiseutualueella

Opiskelemaan lähtiessään yläasteen tai lukion jälkeen nuori joutuu punnitsemaan useita eri asioita omaan tulevaisuutensa liittyen. Yksi niistä on tietysti tulevaisuuden uravalinta. Uravalintaan vaikuttavat nuoren omat unelmat, mutta myös ajatus siitä, missä omaa unelmatyötä olisi mahdollista tehdä.

Suomen saamelaisalueella koulutustarjonta on rajallista ja nuori joutuu usein lähtemään pois kotoaan opiskelukseen itsellensä mieleisen ammatin. Paluu kotiseutualueelle opiskelujen päätyttyä on mahdollista, mutta valintoja tehtäessä on hyvä pysähtyä miettimään, millä aloilla saamelaisten kotiseutualueen kunnissa voisi olla töitä tarjolla.

Oahppoofelaš –hankkeessa olemme pyrkineet kartoittamaan Suomen saamelaisalueen tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksia, joista ei tällä hetkellä ole saatavilla tarkkoja ennakointitietoja. Lapin luotsin ennakointiportaalin mukaan koko Lapin työllisyyskehityksen ennakoidaan parantuvan elinkeinoelämän elpymisen ja työvoiman poistuman vuoksi.

Myöskin Lapin ELY-keskuksen uuden tammikuun 2016 työllisyyskatsauksen tilastot osoittavat, että työttömien työnhakijoiden määrä on laskenut kaikissa saamelaisten kotiseutualueen kunnissa Sodankylää lukuun ottamatta vuoden 2015 tammikuun ja vuoden 2016 tammikuun välisenä aikana.

Tässä vihossa ovat esiteltyinä sekä haastatteluiden että sähköisen kyselylomakkeen vastausten perusteella voimakkaasti esille nousseet tulevaisuudessa työllistävät alat, eli sosiaali- ja terveydenhuollon alat, kasvatus- ja opetusalat sekä matkailualat. Lisäksi vihossa esitellään myös saamelaisorganisaatioiden työllistäviä vaikutuksia, sekä perinteisiä saamelaisia elinkeinoja sekä niiden tulevaisuuden näkymiä ja lopussa tuodaan lyhyesti esille vielä etätöiden mahdollisuuksia alueella.

Vihossa esiteltyjen alojen lisäksi myös rajakauppa, siivouspalvelut, Metsähallitus ja rajavartiolaitos ovat Suomen saamelaisten kotiseutualueella merkittäviä työllistäjiä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon alat

Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat tilastojen mukaan yksi saamelaisalueen kunnissa eniten työllistävästä toimialoista (Lapin liiton tilasto 4.1.2016). Kaikissa Saamelaisalueen kunnissa suoritettujen haastattelujen pohjalta näyttää siltä, että alalla olisi töitä tarjolla nyt ja tulevaisuudessa. Teetämme sähköinen kysely osoittaa, että tällä hetkellä saamelaisalueella on sote-alalla pulaa työnhakijoista, sillä 67 prosenttia kyselyyn vastanneista sote-alan ammattilaisista on tätä mieltä. Saman verran arvioi, että työntekijöistä tulee olemaan pulaa myös tulevaisuudessa ja vain 11 prosenttia arvioi, että työnhakijoita tulisi olemaan liikaa. Työ- ja elinkeinoministeriön raportin *”Sosiaali- ja terveysalan työvoiman riittävyys nyt ja tulevaisuudessa”* (13/2015) mukaan Suomessa alalla ei ole näkyvissä suu- ranaista työvoimapulaa, mutta raportissa korostetaan, etteivät kysyntä ja tarjonta kohtaa kaikilla alueilla eikä kaikkien ammattien osalta.

Lapin luotsi- ennakointiportaalin verkkosivuilla arvioidaan, että sote-alan ammattilaisten eläköityminen asettaa haasteita työvoiman saatavuudelle Lapissa tulevaisuudessa.

Erityisenä haasteena esille nostetaan saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjoaminen, sillä ammattitaitoista saamenkielistä työvoimaa ei ole saatavilla.

Tarkasteltaessa Ammatibarometri-sivuston puolen vuoden työmarkkinatilanteen ennustetta Tunturi- ja Pohjois-Lapin alueilla käy ilmi, että alalla erityisesti yleislääkäreistä, sairaanhoitajista ja lähihoitajista on pulaa.

Sote-alojen tulevaisuuden työllisyystilanteen arviointia hankaloittaa jonkin verran tällä hetkellä Suomessa käynnissä oleva valtakunnallinen sote-uudistus, jonka vaikutuksia on vaikea vielä täysin ennakoida.

Lääkärit

Lääkäreille ja erityisesti saamenkieltä osaaville lääkäreille, näyttäisi tämän hetkisen tilanteen valossa olevan tarvetta Suomen saamelaisten kotiseutualueella nyt ja tulevaisuudessa.

Lääkärinä voi työskennellä Suomen saamelaisalueella pääasiassa kuntien palveluksessa terveyskeskuksissa. Yksityisellä sektorilla työpaikkamahdollisuuksia on hyvin rajallisesti.

Lääkäriltä vaaditaan Suomessa yliopistotason koulutus, jonka voi suorittaa tällä hetkellä Helsingin, Itä-Suomen, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistojen lääketieteellisissä tiedekunnissa.

Sairaanhoitajat

Sairaanhoitajille on tällä hetkellä kysyntää kaikissa saamelaisalueen kunnissa niin pitempiaikaisiin kuin lyhempiinkin työsuhteisiin eikä tilanne näytä radikaalisti muuttuvan tulevaisuudessa. Erityisesti saamenkieliselle työvoimalle on tarvetta, sillä väestön ja asiakaskunnan ikääntyessä saamenkielen merkitys hoitotehtävissä usein korostuu entisestään.

Sairaanhoitajana voi saamelaisalueella työskennellä pääasiassa kuntien palveluksessa muun muassa terveyskeskuksissa vuodeosastolla, poliklinikalla ja vastaanotolla, mielen- terveys- ja perheneuvolassa, palvelukodeissa ja kotisairaanhoidossa.

Sairaanhoitajantutkinnon voi suorittaa ammattikorkeakouluissa, joista saamelaisaluetta lähin sijaitsee Rovaniemellä.

Lähihoitaja

Lähihoitajan työllisyysnä- kymät saamelaisalueella ovat samanlaiset kuin sairaanhoitajillakin, joskin mahdollisia työnantajia on omasta suuntautumisesta riippuen useammilla eri sektoreilla. Erikoistumisella on siis suuri merkityksen kannalta, työllistykö lähihoitaja esimerkiksi lasten vai vanhusten parissa. Lähihoitajana voit työllistyä terveydenhuoltopalveluiden lisäksi myös esimerkiksi päiväkoteihin tai erilaisiin toimintakeskuksiin.

Lähihoitajan tutkinnon voi suorittaa toisen asteen oppilaitoksissa. Saamelaisalueen koulutuskeskus tarjoaa Ivalossa mahdollisuuden suorittaa Lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen osaamisalan, tai sairaanhoidon ja huolenpidon osaamisalan lähihoitajan sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon.

Sosiaalityö

Ammattibarometrin seuraavan puolen vuoden ennusteita tutkittaessa työmarkkinatilanne sosiaalityön ammattilaisten osalta vaikuttaisi olevan tasapainossa saamelaisten kotiseutualueella. Oahp- poofelaš-hankkeen selvit-tyksen yhteydessä tehty haastattelut osoittavat kuitenkin toista. Lisäksi kaikki sähköiseen kyselyyn vastanneista sosiaalipalvelu- alalla työskentelevistä arvioivat, että alan työnhakijoista on pulaa nyt ja tulevaisuudessa. Haastatteluissa erityisesti tarve sosiaalityöntekijöille nousi esille mutta myös sosionomin ammatti mainittiin. Saamenkielen taito nähdään kaikissa kunnissa tärkeäksi asiaksi sosiaalityössä.

Saamelaisalueen kunnissa niin sosionomit kuin sosiaalityöntekijätkin työllistyvät usein kuntien palvelukseen

muun muassa sosiaaliv- rastoihin, kouluihin, van- husten- ja lastenhuoltolai- toksiin tai vammaishuollon puolelle.

Sosionomin tutkinnon voi suorittaa ammatti- korkeakoulussa, ja saamelaisaluetta lähimpänä sijaitseva oppilaitos on Rovaniemellä. Myös sosiaali-työntekijän yliopistotason tutkinnon voi suorittaa Rovaniemellä Lapin yli- opistossa. Tutkintonimike on yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden maiste- ri (riippuen yliopistosta), pääaineena sosiaalityö.

Kasvatus- ja opetusalat

Kasvatus- ja opetusalat luovat tärkeää perustaa sekä saamelaisissa että suomalaisissa yhteisöissä. Ammattibarometrin puolen vuoden työmarkkinatilanteen ennusteita tarkasteltaessa alan työllisyystilanne vaikuttaisi olevan tasapainossa ja ala on suhteellisen iso työllistäjä Suomen saamelaisalueen kunnissa (Lapin liiton tilasto 4.1.2016.) Tekemiemme haastattelujen pohjalta kuitenkin näyttäisi, että erityisesti tiettyjen opetus- ja kasvatustieteen ammattien edustajista olisi pulaa alueella. Haastatelluista viisi nosti kasvatus- ja opetusalan esille alana, jolla olisi töitä tarjolla myös tulevaisuudessa pohjoisessa. Sähköisen kyselyn kautta saatujen vastausten perusteella 64 prosenttia opetusalan työntekijöistä vastaajista näkee, että tällä hetkellä alalla on pulaa työnhakijoista saamelaisten kotiseutualueella ja 57 prosenttia arvioi, että pulaa on myös tulevaisuudessa. Haastattelujen perusteella näyttäisi siltä, että erityisesti saamenkielisistä aineenopettajista olisi pulaa tällä hetkellä. Myös erityisopettajille ja saamenkielisille päivähoitoalan ammattilaisille olisi kysyntää nyt ja tulevaisuudessa.

Luokanopettaja

Luokanopettajille on tarvetta kaikissa saamelaisalueen kunnissa ja erityisesti pienemmillä paikkakunnilla. Tällä hetkellä saamenkielen osaaminen nähdään todella tärkeänä ja isona etuna, sillä tarve saamenkieliselle opetukselle on kasvanut. Kunnasta riippuen kysyntää on kaikkien kolmen saamenkielen osaajille.

Työpaikan luokanopettajat löytävät pääasiassa kunnan palveluksessa peruskouluista ja myös muun asteen oppilaitoksista omasta erikoistumisestaan riippuen.

Luokanopettajalta vaaditaan kasvatustieteen maisterintutkinto ja saamelaisaluetta lähimpänä sijaitsevat opiskelupaikat ovat Lapin yliopistossa Rovaniemellä ja Oulun yliopistossa. Sámi allaskuvlassa Kautokeinos- sa voi opiskella luokanopettajaksi kandidaatin tutkintoon asti.

Aineenopettajat

Erityisesti saamenkielisistä aineenopettajista on pulaa saamelaisalueella. Töitä on tarjolla kunnasta riippuen eri saamenkielten osaajille, sekä pidempiaikaisiin virkasuhteisiin että lyhempiin sijaistuksiin.

Töitä aineenopettajille tarjoavat pääasiassa kunnan alaisuudessa olevat peruskoulut sekä lukiot, mutta myös ammatilliset oppilaitokset.

Aineenopettajalta vaaditaan maisterintutkinto, johon sisältyy opettavan aineen opinnot sekä opettajan pedagogiset opinnot. Opetettavan aineen osalta aineenopettajan tulee suorittaa kyseisestä aineesta joko ylempi korkeakoulututkinto tai vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot, jotka kuuluvat usein aineenopettajan koulutukseen (asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuudesta 986/1998 ja siihen tehdyt muutokset). Vaadittavat pedagogiset opinnot voi suorittaa esimerkiksi Rovaniemellä Lapin yliopistossa ja Kautokeinos- sa Sámi allaskuvlassa.

Erityisopettajat

Saamenkielisille erityisopettajille on kysyntää saamelaisalueella. Erityisopettajia tarvitaan kaikilla koulutusasteilla, joten mahdollisten työntekijöiden joukko on laaja.

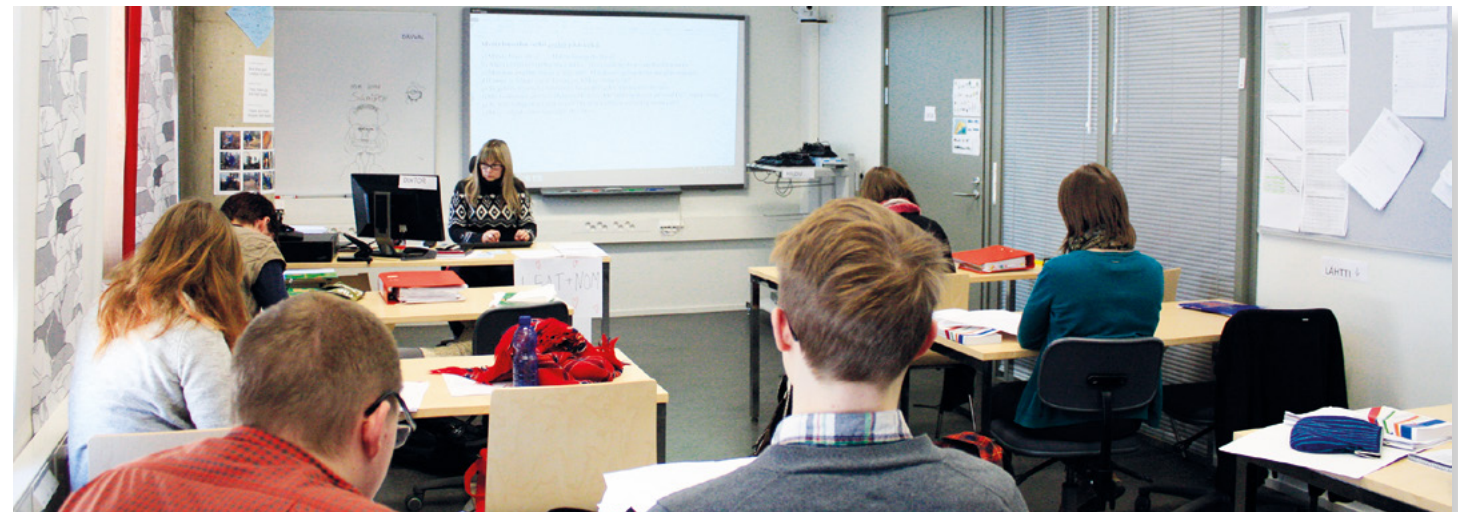
Erityisopettajilta vaaditaan kasvatustieteiden maisterin tutkinto ja suuntautuneisuus erityispedagogiikkaan ja erityiskasvatukseen. Erityispedagogiikan tutkinto-ohjelman voi suorittaa esimerkiksi Oulun yliopistossa.

Lastentarhaopettajat

Saamenkielisen varhaiskasvatusalan kehittämiseen kiinnitetään koko ajan enenevässä määrin huomiota. Tällä hetkellä kysyntää saamelaisalueella on erityisesti saamenkieltä osaaville lastentarhaopettajille, mutta myös muille varhaiskasvatuksen ammattilaisille.

Lastentarhaopettajat työllistyvät usein kunnan tai yksityisissä päiväkodeissa ja saamelaisalueella yleistyneissä saamenkielisissä kielipesissä. Kielipesiä löytyy nykyään jokaisen saamelaisalueen kunnan alueelta.

Lastentarhaopettajat suorittavat yliopistossa kasvatustieteistä vähintään kandidaatin tutkinnon, johon tulee sisällyttää lastentarhaopettajan koulutus. Ammattiin on mahdollista valmistua myös ammattikorkeakoulun kautta opiskelemalla sosionomin (AMK) tutkinnon. Kyseiset tutkinnot voi suorittaa muun muassa Oulun yliopistossa, Lapin ammattikorkeakoulussa ja Kautokeinos- sa allaskuvlassa. Lisäksi Saamelaisalueen koulutuskeskus suunnittelee lastentarhaopettajakoulutuksen aloittamista saamelaisalueella yhteistyössä Oulun yliopiston kanssa.

Matkailuala on alana todella monipuolinen ja se kattaa useita eri toimialoja, jotka ovat tiiviisti sidoksissa matkailuun. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemassa matkailun toimialaraprotissa (5/2014) tällaisiksi toimialoiksi ovat listattu: majoitus, ravitsemistoiminta, matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta, urheilutoiminta, huvi- ja virkistyspalvelut, muut henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri ja viihdetoiminta sekä liikenne ja sitä palveleva toiminta.

Tilastojen ja selvitysten valossa matkailuala on ollut viimeaikoina kasvussa ja muun muassa Lapin luotsin ennakointiportaalin verkkosivuilla arvioidaan, että alan työllisyystilanne Lapissa on hyvä. 21 hankkeen selvityksen tiimoilta haastatellusta 15 arvioi, että matkailualalla olisi myös tulevaisuudessa töitä tarjolla saamelaisen kotiseutualueella. Sähköiseen kyselyyn vastanneista matkailu- ja ravitsemisalalan ammattilaisista 70 prosenttia vastasi, että

alalla on tällä hetkellä pulaa työnhakijoista ja 90 prosenttia arvioi, että pulaa työnhakijoista on myös tulevaisuudessa. 90 prosenttia vastanneista arvioi myös, että matkailuala on tulevaisuudessa kasvava ala saamelaisen kotiseutualueella. On kuitenkin tärkeää muistaa, että matkailuala on toisaalta myös äärimmäisen herkkä suhdannevaihteluille ja esimerkiksi maailman taloudessa ja poliittisessa tilanteessa tapahtuville muutoksille.

Majoituspalvelut

Matkailualalla yksi oleellisimmista toimialoista on majoituspalvelut, jotka työllistävät ihmisiä aina vastaanottovirkailijoista hotellin johtajiin ja matkailualan yrittäjiin. Lapin liiton julkaiseman tilaston (4.1.2016) perusteella majoituspalvelut ovat yksi merkittävä työllistäjä alueella ja kehitys näyttää myönteiseltä myös tulevaisuudessa. Saamenkielen osaaminen katsotaan eduksi, mutta vielä tärkeämpänä matkailualalla nousevat esille muiden kielten osaaminen.

Työpaikat alalla löytyvät yleensä yksityiseltä sektorilta eritasoisia majoituspalveluita tarjoavista yrityksistä.

Majoituspalveluiden piiriin työllistytvä voi kouluttautua esimerkiksi toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa lukemalla hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinnon tai matkailualan perustutkinnon. Matkailua voi opiskella myös ammattikorkeakoulu- ja yliopistotasolla. Toisen asteen matkailualan tutkinnon voi opiskella saamelaisalueella Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa, ja ammattikorkeakoulu- ja yliopistotason tutkinnot muun muassa Rovaniemellä.

Ravitsemispalvelut

Ravitsemisalalla on mahdollista työllistyä esimerkiksi kokiksi tai tarjoilijaksi. Tilastojen valossa myös ravitsemispalvelut ovat yksi merkittävä työllistäjä Tunturi- ja Pohjois-Lapin alueilla (Lapin liiton tilastot 4.1.2016). Ammattibarometrin työmarkkinatilanteen arvion valossa seuraavan puolen vuoden aikana muun muassa tarjoiloista ja ravintola- ja suurtaloustyöntekijöistä tulisi olemaan pulaa.

Työpaikat alan tekijöille löytyvät usein ravintoloista, mutta mahdollisia työpaikkoja esimerkiksi kokeille ovat myös oppilaitokset, päiväkodit ja sairaalat.

Alalle voi kouluttautua muun muassa toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa suorittamalla esimerkiksi hotelli-, ravintola- ja catering-alan perustutkinnon. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen Ivalon toimipisteessä voi opiskella kyseisen tutkinnon ja saada kokin pätevyyden. Lisäksi Lapissa alalle voi kouluttautua myös Rovaniemellä.

Matkailuala

Matkailualalla tehtävänimikkeiden ja toimenkuvien kirjo on laaja, ja matkailualan ammattilainen voi työllistyä opinnoistaan ja kokemuksestaan riippuen muun muassa matkaoppaaksi, matkailupalveluiden tuottajaksi tai vaikkapa matkailutoimen johtajaksi. Saamelaisen kulttuurin ja saamenkielen osaaminen katsotaan eduksi matkailualalla, mutta erityisen tärkeää on yleisesti laaja-alainen kielitaito. Myös paikallisen luonnontuntemuksen ja erätaitojen merkitys nousivat esille tehtyjen haastatteluiden yhteydessä.

Työpaikat matkailualan tekijöille löytyvät usein yksityiseltä sektorilta esimerkiksi matkanjärjestäjien tai ohjelmapalveluyritysten palveluksessa, mutta työllistyminen on mahdollista myös myynnin, markkinoinnin tai viestinnän tehtävissä.

Saamelaisalueella matkailualan perustutkinnon voi opiskella Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa. Tämän lisäksi Saamelaisalueen koulutuskeskus tarjoaa koulutusta myös erä- ja luonto-oppaille sekä luonto-ohjaajille. Ammattikorkeakoulu- ja yliopistotason tutkinnot voi suorittaa muun muassa Rovaniemellä.

Saamelaisorganisaatiot

Saamelaisorganisaatiot työllistävät Suomen saamelaisalueella suuren joukon ihmisiä ja niitä toimii alueella useita ja useilla eri aloilla. Saamenkielen taito on kaikissa näissä työpaikoissa todella tärkeä ja useissa tapauksissa edellytys työn saamiselle.

Saamelaisten itsehallintoelimen Saamelaiskäräjien päätoimipaikka on Inarissa saamelaisten kulttuurikeskus Sajoksessa, mutta sivutoimipaikat löytyvät myös Enontekiöltä ja Utsjoelta. Saamelaiskäräjien sihteeristö työllistää ihmisiä talous- ja yleishallinnonalan ammattilaisista kielenkääntäjiin ja koulutus- ja oppimateriaalin tuottajiin. Yhteensä Saamelaiskäräjät työllistää tällä hetkellä noin 40 henkilöä, joista noin puolet ovat vakituisessa työsuhteessa. Projektien vaihtuvuuden vuoksi, myös uusia työntekijöitä palkataan säännöllisin väliajoin.

Saamelaisalueen koulutuskeskus työllistää ihmisiä opettajista talous- ja hallinnonalan ammattilaisiin. Oppilaitoksessa koulutetaan muun

muassa perinteisten saamelaiselinkeinojen mutta myös muiden alojen ammattilaisia, joita saamelaisten kotiseutualueella tarvitaan. Tällä hetkellä Saamelaisalueen koulutuskeskus työllistää yhteensä noin 70 henkilöä.

Lisäksi saamelaisalueella toimii esimerkiksi YLE Sápmi, joka työllistää saamenkielisiä media-alan ammattilaisia.

Saamelaismuseum Siida ja saamelaisarkisto puolestaan työllistävät ihmisiä muun muassa museo- ja arkistoalan tehtäviin ja erilaiset saamelaisyhdistykset työllistävät ihmisiä myös omien erikoisalojensa tehtäviin.

Porotalous

Porotalous ja poronhoito ovat tärkeä ja näkyvä osa saamelaiskulttuuria ja sillä on suuri merkitys saamelaiskulttuurin säilyttämisessä. Saamelaisten kotiseutualueella on yhteensä 13 paliskuntaa, joiden alueella oli Paliskuntainyhdistyksen tilastojen mukaan poronhoitovuonna 2014–2015 1209 poronmistajaa. Alueen poronmistajista 357 henkilöllä on yli 80 eloporoa ja ovat näin ollen oikeutettuja eloporotukeen.

Oahppoofelaš-hankkeen selvityksen yhteydessä haastateltiin neljää poromiestä kaikkien saamelaisalueen kuntien alueelta, ja vaikka tulevaisuuden kasvuun suhtaudutaankin varovaisesti, nähdään porotalous silti myös tulevaisuudessa työllistävänä alana. Sähköisen kyselyn tulokset tukevat haastatteluiden pohjalta tehtyjä päätelmiä, eli työllisyystilanne on tällä hetkellä tasapainossa ja sen uskotaan jatkuvan sellaisena myös tulevaisuudessa. Joidenkin paliskuntien alueella aktiivisten nuorten saaminen mukaan porotalouteen nähtiin haasteena, sillä töitä alalla tuntuisi riittävän myös seuraaville sukupolville.

Lapin luotsin ennakointiportaalin verkkosivuilla porotalous nähdään Lapissa yhtenä vahvuutena luonnonvara-aloilla. Se nähdään monipuolisena alana, johon on helppo kytkeä myös muita elinkeinoja kuten matkailu tai jatkojalostaminen.

Poronhoito kulkee perinteisesti saamelaisalueella suvuissa ja ammatissa tärkeä merkitys onkin vanhemmilta poromiehiltä nuoremmille siirtyvällä perinnetiedolla ja taidolla.

Poronhoitajan ammattiin voi kouluttautua muun muassa Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa Toivoniemessä. Myös Kautokeinon allaskuvlassa on mahdollista opiskella poronhoitoa kandidaattitutkintoon asti. Poronhoitaja on porotalousyrittäjä, jonka tulee perinteisen poronhoidon lisäksi osata myös yrittäjille kuuluvat hallinnolliset työt.

Käsityöala

Saamelainen käsityö eli duodji on läheisesti kytköksissä saamelaiseen kulttuuriin ja luontoon. Se on taidetta ja sen lisäksi useille myös joko sivutoiminen tai päätoiminen elinkeino. Saamelaiset käsityöt jakautuvat koviin ja pehmeiden materiaalien käsityöihin. Käsityöissä käytetään perinteisesti luonnosta saatavia materiaaleja kuten puun eri osia, poron sarvea, luita ja jäniteitä, eri eläinten nahkoja, sekä erilaisia kasveja esimerkiksi kannaiden värjäämiseen.

Muita käytettäviä materiaaleja ovat muun muassa hopea, tina ja kulta. Selvityksen yhteydessä suoritettua haastattelun perusteella saamenkäsityöala on haasteistaan huolimatta ala, jolla on töitä. Kysyntä ei ole heikentynyt ja tuotteiden arvostus ja arvo ovat pysyneet korkeana. Sähköisen kyselyn perusteella näyttäisi siltä, että osa käsityöalan ammattilaisista arvioi ammattitaitoisista tekijöistä olevan jopa pulaa tällä hetkellä ja myös tulevaisuudessa.

Saamelaisen käsityön tekijä on usein yksityisyrittäjä. Alalle voi kouluttautua esimerkiksi Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa suorittamalla käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon, jolloin valmistuu tuotteen suunnittelun ja valmistuksen osaamisalan artesaaniksi. Ammattilaiseksi tuleminen edellyttää kuitenkin myös pitkäaikaista työn käytännön harjoittelua.

Kalastus

Kalastus on myös yksi perinteinen saamelaisten elinkeino, mutta nykyään sen kokopäiväinen harjoittaminen on suhteellisen haastavaa. Muutamia täyspäiväisiä kalastajia saamelaisalueelta kuitenkin löytyy mutta usein elinkeinoon liitetään myös esimerkiksi kalastusmatkailu, mikä on yleistä esimerkiksi Tenojokivarressa. Vuoden 2016 alussa astui voimaan uusi kalastuslaki (379/2015), jonka mukaan ammattikalastajat rekisteröityvät nykyään kaupallisiksi kalastajiksi.

Selvityksen yhteydessä tehdyn haastattelun pohjalta näyttäisi siltä, että vaikka kalastajan ammatin kannattavuudessa on omat haasteensa, alalla on kuitenkin myös mahdollisuuksia tulevaisuutta ajatellen. Oikeanlaisen markkinoinnin ja esimerkiksi tuotteiden jatkojalostusta kalastuselinkeinoon lisänä harjoittaen kalastajan on mahdollista ansaita alalla elantonsa.

Kalastaja on usein yksityisyrittäjä, joka voi kouluttautua ammattiin esimerkiksi toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa suorittamalla kalatalouden perustutkinnon muun muassa Kemissä ammattiopisto Lappiassa. Tämän lisäksi kalastajaksi voi kouluttautua myös oppisopimuskoulutuksella.

Nykypäivänä teknologian ja internet-yhteyksien kehityksessä myös etätyön mahdollisuudet ovat lisääntyneet. Etätyö tarkoittaa käytännössä työtä, jonka työntekijä voi tehdä joko osittain tai kokonaan muualla kuin työpaikallaan. Saamelaiden kotiseutualueella, jossa sisäiset välimatkat ovat pitkiä ja matkaa esimerkiksi Etelä-Suomen suurimpiin kaupunkeihin kertyy runsaasti, etätyön mahdollisuus tarjoaa lisää vaihtoehtoja tulevaisuuden ammattiamiettivälle. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman syksyn 2014 Työolobarometrin mukaan joka kymmenes palkansaaja teki etätyötä vähintään viikoittain vuonna 2014, ja Tilastokeskuksen julkaisu *Työolojen muutokset 1977–2013* (2014) osoittaa, että vuoteen 2013 mennessä viimeisten 23 vuoden aikana etätyötä tekevien palkansaajien määrä on kasvanut kahdesta prosentista 20 prosenttiin kaikista palkansaajista.

Etätyö ei kuitenkaan ole mahdollista kaikilla aloilla ja syksyn 2014 Työolobarometrin mukaan vuosina 2012–2014 eniten etätyötä tekivät ylemmät toimihenkilöt, valtion palveluksessa olevat henkilöt sekä yksityisten palveluiden työllistämät henkilöt. Oahppoofelaš-hankkeen selvityksen yhteydessä tehtyjen haastattelujen pohjalta etätyön mahdollisuus nousi esille erityisesti korkeatasoisissa asiantuntijatehtävissä, luovilla aloilla esimerkiksi graafikkona, tutkimustyön yhteydessä, erilaisissa hallinnollisissa tehtävissä, kirjallisten töiden suorittamisessa sekä etäopetuksen kehittyessä myös opettajan töissä.

Sähköisen kyselylomakkeen pohjalta esille nousivat lisäksi etätyön mahdollisuus kaupallisessa työssä, kulttuurin ja viestinnän alalla, käsityöalalla, markkinoinnissa, hanke-työssä, neuvontatyössä, kääntäjänä, opetusmateriaalin kehittäjänä ja myös terveydenhuollon alalla tietyissä tehtävissä. Eräs haastateltava totesi sen olevan paljon myös omasta mielikuvituksesta kiinni, jos haluaa harjoittaa unelma-ammattiaan esimerkiksi omalta paikkakunnalta käsin.

Lähteet

Oahppoofelaš-hankkeen yhteydessä kerätty tieto

Oahppoofelaš –hankkeen 9.2.-26.2.2016 toteutetun sähköisen webropol- kyselyyn vastaukset.
Oahppoofelaš –hankkeen 10.2.2016- 9.3.2016 aikana saamelaisalueen oman alansa ammattilaisten tai työnantajien kanssa toteutetut haastattelut.

Muut lähteet:

Ahlstedt, Jaana & Niemi, Jyrki (toim.)(2014), Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2014. Maa- ja elintarviketaloudentutkimuskeskus. Vammalan Kirjapaino Oy. Saatavissa https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/julkaisut/suomenmaatalousja-maaseutuelinkeinot/jul115_SM2014.pdf.

Ailasmaa, Reijo (2015), Kuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstö 2014. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, Tilastoraportit. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126388/Tr16_15_kokonaisraportti.pdf?sequence=4. Luettu 23.3.2016.

Ailasmaa, Reijo (2015), Terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129581/Tr26_15.pdf?sequence=1. Luettu 23.3.2016.

Ammattibarometri (2016), Ammattibarometri, Työllistymisen näkymät eri ammateissa. Saatavissa <https://www.ammattibarometri.fi/toimistovalinta.asp>, luettu 23.3.2016.

Ammattinetti (2016), Ammattinetti, Amatit. Saatavissa <http://www.ammattinetti.fi/amatit>, luettu 23.3.2016.

Arkistolaitos (2016), Tervetuloa Saamelaisarkistoon. Saatavissa <http://www.arkisto.fi/fi/arkistolaitos/saamelaisarkisto>, luettu 23.3.2016.

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986.

Jänkälä, Susanna (2014), Näkemyksestä menestystä: Matkailu. Työ- ja elinkeinoministeriö, toimialaraportti. Saatavissa http://www.temtoimialapalvelu.fi/files/2274/Matkailu_joulukuu_2014.pdf.

Kalastuslaki 10.4.2015/379.

Koponen, Eija-Leena (2015), Sosiaali- ja terveysalan työvoiman riittävyys nyt ja tulevaisuudessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, TEM raportteja 13/2015. Saatavissa https://www.tem.fi/files/42288/TEMraportti_13_2015_web_27022015.pdf.

Koponen, Eija-Leena & Laiho, Ulla-Maija & Tuomaala, Mika (2012), Mistä tekijät sosiaali- ja terveysalalle – työvoimatarpeen ja –tarjonnan kehitys vuoteen 2025. Työ- ja elinkeinoministeriö, TEM-analyseja 43/2012. Saatavissa https://www.tem.fi/files/34537/sosiaali-ja_terveysala.pdf.

Kumpulainen, Mikko (toim.) (2014), Opettajat Suomessa 2013. Opetushallitus, Koulutuksen seurantaraportit 2014:8. Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy: Tampere. Saatavissa http://www.oph.fi/download/156282_opettajat_suomessa_2013.pdf.

Lapin ELY-keskus (2016), Lappi, Työllisyyskatsaus, Tammikuu 2016. Saatavissa http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/14646022/lapely_Tammikuu_2016.pdf/6025f3bd-b42f-40dc-a1b2-e137f9a587d8, luettu 23.3.2016.

Lapin liitto (2014), Lapin kommentit VATT:n syyskuun perusuralaskelmaan. Saatavissa http://luotsi.lappi.fi/c/document_library/get_file?folderId=683161&name=DLFE-25350.pdf.

Lapin liitto (2015), Lapin matkailustrategia 2015-2018. Lapin liitto, julkaisusarja A43/2015. Saatavissa http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=2265071&name=DLFE-25498.pdf.

Lapin liitto (2016), Työpaikat ja työllisyys. Saatavissa <http://www.lappi.fi/lapinliitto/194>. Luettu 23.3.2016.

Lapin luotsi (2016), Lapin luotsin ennakointiportaalin verkkosivut. Saatavissa <http://luotsi.lappi.fi/1>, luettu 23.3.2016.

Lehto, Anna-Maija & Sutela, Hanna (2014), Työolojen muutokset 1977-2013. Tilastokeskus, Suomen virallinen tilasto. Saatavissa http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytmv_197713_2014_12309_net.pdf.

Lyly-Yrjänäinen, Maija (2015), Työolobarometri, Syksy 2014, Ennakkotietoja. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, TEM raportteja 9/2015. Luettavissa <https://www.tem.fi/files/42242/barometri.pdf>.

OAJ (2016), Opetusalan ammattijärjestön kotisivut. Saatavissa <http://www.oaj.fi/cs/oaj/public>. Luettu 23.3.2016.

Paliskuntainyhdistys (2016), Paliskuntainyhdistyksen kotisivut. Saatavissa <https://paliskunnat.fi/>, luettu 23.3.2016.

Saamelaisalueen koulutuskeskus (2016), Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kotisivut. Saatavissa <http://www.sogsakk.fi/index.php>, luettu 23.3.2016

SAKL (2016), Suomen ammattikalastajaliitto ry:n kotisivut. Saatavissa <http://www.sakl.fi/index.php/fi/>, luettu 23.3.2014

Sámediggi (2016), Saamelaiskäräjien kotisivut. Saatavissa <http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_frontpage&Itemid=39>, luettu 23.3.2016.

Siida (2016), Saamelaismuseum Siidan kotisivut. Saatavissa <<http://www.siida.fi/sisalto>>, luettu 23.3.2016.

Taipale-Lehto, Ulla (2012), Matkailu- ja ravitsemisalan osaamistarveraportti. Opetushallitus, Raportit ja selvitykset 2012:13. Edita Prima Oy. Saatavissa http://www.oph.fi/download/141064_987587_MARA-osaamistarveraportti_VERKKO.pdf.

TEM raportteja (4/2014), Suomen matkailun tulevaisuuden näkymät, Katse vuoteen 2030. Elinkeino- ja innovaatio-osasto 17.1.2014. Saatavissa http://www.tem.fi/files/38499/Suomen_matkailun_tulevaisuuden_nakymat.pdf.

Tilastot Enontekiö (2016), Tilastokeskus, Kuntien avainluvut, Enontekiö. Saatavissa <http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatie-dot/047.html>. Luettu 23.3.2016.

Tilastot Inari (2016), Tilastokeskus, Kuntien avainluvut, Inari. Saatavissa <http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatie-dot/148.html>. Luettu 23.3.2016.

Tilastot Sodankylä (2016), Tilastokeskus, Kuntien avainluvut, Sodankylä. Saatavissa <http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatie-dot/758.html>. Luettu 23.3.2016.

Tilastot Utsjoki (2016), Tilastokeskus, Kuntien avainluvut, Utsjoki. Saatavissa <http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatie-dot/890.html>. Luettu 23.3.2016.

Valtiovarainministeriön julkaisu – 5/2016, Valtion työnantajat ja työelämän muutokset – Kehittämisenäkymiä ja tarpeita. Saatavissa <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/64950/Valtion%20tyoaikasaantely.pdf?sequence=1>, luettu 23.3.2016.

VATT (2014), Työlliset maakunnittain ja toimialoittain 2011-2030. Saatavissa http://luotsi.lappi.fi/c/document_library/get_file?folderId=683161&name=DLFE-25344.pdf.

Sinulla on kädessäsi Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston Oahppoofelaš –hankkeen selvityksen pohjalta tuotettu Oahppoofelaš –vihko, joka on suunnattu nuorille, joilla on edessään tulevaisuuden uraan liittyviä valintoja. Vihossa esitellään aloja, joille olisi mahdollista työllistyä nyt ja tulevaisuudessa Suomen saamelaisten kotiseutualueella.

Vihossa ovat esiteltynä sekä hankkeen yhteydessä tehtyjen haastatteluiden että sähköisen kyselylomakkeen vastausten perusteella esille nousseita tulevaisuudessa työllistäviä aloja, saamelaisorganisaatioiden työllistäviä vaikutuksia, perinteisiä saamelaisia elinkeinoja sekä niiden tulevaisuuden näkymiä. Lopussa tuodaan lyhyesti esille vielä etätöiden mahdollisuuksia saamelaisten kotiseutualueella.

Vihon sähköinen versio on löydettävissä nuorisoneuvoston kotisivuilta http://www.samediggi.fi/nuorat/index.php?option=com_content&-view=article&id=154&Itemid=50&lang=fi